

УЧЕШЋЕ ПРИПАДНИКА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ И ВОЈСКЕ СРБИЈЕ У МУЛТИНАЦИОНАЛНИМ ОПЕРАЦИЈАМА УН

Борјанка Поповић
Генералштаб Војске Србије, Управа за обуку и доктрину

Распад Социјалистичке Федеративне Републике Југославија пропраћен је низом ратних сукоба у периоду од 1991. до 1999. године. Ратови су се водили између народа бивше Југославије и карактеристично су их, пре свега, жестоки етнички сукоби. Међутим, они су поред етничке мотивисаности имали и политичке, економске и религијске елементе. Грађански ратови који су захватили просторе СФРЈ довели су до тога да се миротворачке улоге потпуно преокрену. Од државе која је предњачила у учешћу у мировним операцијама, Југославија је постала земља којој је била неопходна хитна интервенција међународних мировних снага.

Дејтонским споразумом окончан је распад СФРЈ и створено је пет нових држава, међу којима и Савезна Република Југославија, која је касније преименована у државну заједницу Србија и Црна Гора, да би 2006. године Србија постала независна и суверена држава. После више од десет година искључености из чланства у Организацији УН, ембарга и потпуне међународне изолације, Југославија је поново постала чланица УН и 26. јуна 2002. године започела нову еру учешћа у операцијама очувања мира и безбедности у свету упућивањем три војна посматрача у мировну операцију UNMISSET у Источни Тимор. Одласком војних посматрача у Либериију и санитетског тима у ДР Конго током 2003. године, затим у Обалу Слоноваче и Бурунди 2004. године, постепено се повећава обим нашег учешћа у мултинационалним операцијама УН.

Тренутно је ангажовано укупно 109 припадника Министарства одбране и Војске Србије у мултинационалним операцијама УН, и то: двочлана штабна група и шесточлани санитетски тим за евакуацију ваздушним путем у ДР Конго, 4 војна посматрача у Либериији, 3 војна посматрача у Обали Слоноваче, 1 штабни официр, 2 војна посматрача за везу, 6 чланова патроле и 37 припадника пешадијског вода на Кипру, 6 штабних официра, 5 чланова Националног елемента за подршку и 36 припадника пешадијског вода у Либану и 1 војни посматрач на Блиском истоку.¹

Кључне речи: УН, UNMISSET, ONUB, MINURCAT, MONUSCO, UNMIL, UNOCI, UNFICYP, UNIFIL, UNTSO

¹ <http://www.vs.rs/index.php?content=4423c1a4-56bb-102f-8d2f-000c29270931> 18. 02. 2013. 12:18

Правни основ за учешће припадника Министарства одбране и Војске Србије у мултинационалним операцијама УН

Почетак поновног учешћа Републике Србије у мултинационалним операцијама УН у периоду од 2002. до 2004. године превасходно је изражавао намеру земље да по свом повратку у чланство УН заузме позицију државе чланице УН која активно извршава своје обавезе у очувању мира и безбедности у кризним подручјима света. У овом периоду Србија је прихватила обавезу да ангажује 13 војних посматрача у 5 мировних операција УН.

У складу с тим опредељењем, Савезна влада је на својој 99. седници одржаној 13. фебруара 2003. године задужила Савезно министарство за одбрану да организује и спроводи припреме снага и средстава за ангажовање у мировним операцијама УН и да на основу одлука Савезне владе прихвата понуде и пријављује професионалне припаднике Војске за учешће у споменутим операцијама.

Савет министара Србије и Црне Горе је на седници одржаној 11. августа 2003. године одобрио учешће јединица и припадника Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе у мировним операцијама УН и овластио министра спољних послова Србије и Црне Горе да обавештава и консултује Генералног секретара УН и заинтересоване чланице УН о спремности Србије и Црне Горе да учествује у оваквим операцијама.

Закључци Владе, односно Савета министара, представљали су основ за министарство одбране Србије и Црне Горе да прихвата понуде Департмана за мировне операције УН за проширење учешћа Србије и Црне Горе и у другим операцијама.²

Услед недостатка законске регулативе, правни основ за доношење одлука о учешћу припадника Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе у мировним операцијама УН у периоду од 2002. до 2004. године заснивао се на међународним обавезама које је Србија и Црна Гора имала као чланица Организације УН на основу чланова 1, 39, 41 и 42. Повеље УН и чланова 14–16 и 55. Уставне повеље државне заједнице Србије и Црна Гора, резолуцијама Савета безбедности УН и позивима Департмана за мировне операције УН Србији и Црној Гори за учешће у мировним операцијама, одлукама Врховног савета одбране донетих на основу члана 56. Уставне повеље Државне заједнице Србија и Црна Гора, закључцима Савезне владе,³ односно Савета министара⁴ на основу члана 33. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора и одлукама министра одбране донетих на основу члана 158. Закона о Војсци Југославије, одлука Врховног савета одбране и закључака Савета министара.⁵

Стратегија одбране, која је усвојена 2004. године, дефинисала је учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету као један од три тежишна задатка Војске, што је био први корак у трасирању нове ере развоја Војске.

² MONUC у ДР Конго, UNMIL у Либерiji, UNOCI у Обали Слоноваче и ONUB у Бурундију.

³ Број 8-14/2002 од 20. 2.2003. године.

⁴ Број 8-13/2003 од 11. 8.2003. године.

⁵ Као извор података коришћен је извештај Центра за мировне операције Здружене оперативне командне Генералштаба Војске Србије о учешћу професионалних припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним операцијама УН.

Закон о учешћу професионалних припадника Војске Србије и Црне Горе, особља цивилне заштите и запослених у органима управе Савета министара у мировним операцијама и другим активностима у иностранству⁶ правно је регулисао питања која су била предмет израженог јавног интересовања и полемике.⁷ Текст Закона представљао је политички компромис партија у Скупштини Србије и Црне Горе, које су имале различита мишљења у погледу потреба, обима и значаја оваквог учешћа. Овај закон прописао је да одлуку о учешћу у мировним операцијама доноси Скупштина Србије и Црне Горе на предлог Савета министара, уз претходну сагласност надлежних органа држава чланица. Након доношења одлуке Скупштине Србије и Црне Горе, Врховни савет одбране доносио је одлуку о упућивању Војске у мировне операције и друге активности у иностранству, коју је министар одбране затим извршавао. На тај начин створена је сложена процедура, која је понекад захтевала и више од годину дана да би предлог стигао до Скупштине, што је дуг рок ако се има у виду да образовање снага УН траје највише до 6 месеци.

Сложеност законске процедуре и спорост надлежних органа у разматрању питања учешћа у мировним операцијама изражавао је став да то не представља приоритет државне заједнице. Проблеми у примени Закона о мировним операцијама, нарочито чланова који се тичу надлежности и одлучивања о учешћу у новим мисијама и финансирања мировних операција, као и осамостаљење Црне Горе, наметнули су потребу за изменом постојећег Закона или доношењем новог закона.⁸

Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије⁹ представља савременији нормативни приступ проблематици учешћа Србије у мултинационалним операцијама.

Будући да Србија, попут већине европских држава, примарну улогу у вођењу спољне политике даје Влади, одлуку о употреби Војске Србије у мултинационалним операцијама доноси Влада Републике Србије на основу Годишњег плана употребе Војске Србије у мултинационалним операцијама, који припрема Министарство одбране у складу са прописима о одбрани, а министар одбране износи као предлог Влади, у роковима прописаним за доношење буџета Републике Србије. Годишњи план обухвата назив и мандат планираних мултинационалних операција, преглед ових операција чије је извршавање у току са оценом стања, циљ који се постиже употребом снага у мултинационалним операцијама које се планирају у текућој години, расположиве снаге и материјална и финансијска средства за учешће у њима.

Народна скупштина, у законом предвиђеном року, расправља о одлуци Владе, а председник Републике, на основу одлуке Народне скупштине, у складу са законом и на предлог министра одбране, одлучује о ангажовању припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама. Члан 10. пружа могућност да Влада у изузетним случајевима, као што су природне катастрофе и кризне ситуације, одобри учешће других снага одбране у хуманитарним операцијама које нису предвиђене Годишњим планом употребе.

⁶ Службени лист СЦГ, бр. 61/2004.

⁷ Питања су се односила на врсте операција у којима ће Србија и Црна Гора учествовати, надлежности и процедуре одлучивања за учешће у мировним операцијама, статусна питања лица ангажованих у мировним операцијама и финансирање самих операција.

⁸ Ћорнаков П., Искушења колективне безбедности, „Одбрана,” бр. 17, стр. 37.

⁹ Службени гласник РС, бр. 88-09 од 26.10.2009. године.

Мисија УН у Источном Тимору (UN Mission of Support in East Timor – UNMISSET)

Генеа сукоба и улога УН у решавању сукоба

Тимор је острво у Малајском архипелагу, које је Португал колонизирао средином 17. века. Крајем 18. века извршена је подела Тимора, тако да је западни део острва, укључујући енклаву Оекуси, припао Холандији, која је у то време држала највећи део данашње Индонезије. Источни Тимор остао је под управом Португала све до 1974. године, када је после неуспелог покушаја Португала да успостави локалну власт и Скупштину, избио грађански рат између две завађене фракције. Једна опција је заговарала независност Источног Тимора, а друга уједињење са Индонезијом. У немогућности да управља ситуацијом Португал се повукао, а Индонезија је 1976. године извршила војну интервенцију и анексију Источног тимора. Уједињене нације нису признале припајање Источног Тимора Индонезији, а Савет безбедности и Генерална скупштина позвали су Индонезију да повуче трупе.

Под утицајем УН, Индонезија је у јуну 1998. године предложила ограничену аутономију Источног Тимора у оквиру Индонезије. Након преговора Индонезије и Португала постигнут је споразум којим се генерални секретар УН овлашћује да спроведе поступак изјашњавања локалног становништва по питању прихватања аутономије у саставу Индонезије. Ради спровођења референдума Савет безбедности је Резолуцијом бр. 1246 од 11. јуна 1999. године успоставио мисију UNAMET у Источном Тимору са мандатом да спроведе референдум у транзиционом периоду. На референдуму организованом 30. августа 1999. године 78,5% становништва одбило је аутономију у оквиру Индонезије, започевши при том процес стицања независности. Уследили су немири, а Индонезија је под притиском УН прихватила ангажовање мултинационалних снага INTERFET, под вођством Аустралије, са мандатом да успоставе мир и омогуће мисији UNAMET да реализује постављени мандат.

Индонезија је признала резултате референдума у октобру 1999. године, а Савет безбедности је Резолуцијом бр. 1272 успоставио мисију UNTAET, са мандатом да обезбеди сигурност, поштовање реда и закона, формирање ефективне администрације, помоћ у развоју цивилних структура друштва, координацију и испоруку хуманитарне помоћи. Команда над војним операцијама је у фебруару 2000. године пренета са INTERFET на снаге УН за одржање мира. Две године након одржавања референдума, организовани су избори, после којих је Источни Тимор добио своју владу и уставотворну скупштину, која је касније трансформисана у парламент Источног Тимора.

Савет безбедности је Резолуцијом бр. 1410 од 17. маја 2002. године успоставио нову мисију у Источном Тимору под називом UNMISSET, чији је мандат био обезбеђење помоћи административним структурама кључним за политичку стабилност, поштовање закона и јавне безбедности, као и помоћ у развоју полицијских и војних структура и давање доприноса одржању унутрашње и спољне безбедности. Мисија је у почетној фази имала 1250 цивилних полицајаца, 5000 војника, 120 војних по-

сматрача, 450 чланова међународног цивилног особља и преко 100 експерата за подршку у цивилним пословима. Основни задаци цивилне компоненте мисије били су усмерени на сузбијање сиде, криминала и проблема из области поштовања људских права.

Главни штаб мисије UNMISSET био је у Дилију, престоници Источног Тимора, а специјални представник, изасланик Генералног секретара УН, био је Камалеш Шарма из Индије. У мисији су учествовали представници преко 35 различитих земаља, укључујући и Србију и Црну Гору.

После пажљиве анализе ситуације на терену, Савет безбедности је одлучио да се број припадника мисије смањи што је брже могуће, па је мисија после две године у најкраћем могућем року предала извршну власт Влади Источног Тимора без икакве опасности од нестабилности.

Мисија UNMISSET је окончана 20. маја 2005. године. У њој је страдало 21 лице.¹⁰

Српски војни посматрачи у мисији УН у Источном Тимору

На основу позива УН од 31. маја 2002. године, упућеног преко Сталне мисије при УН у Њујорку, министар одбране Савезне Републике Југославија донео је одлуку о учешћу припадника Војске Југославије у мисији UNMISSET у Источном Тимору. Ангажовање је започето 26. јуна 2002. године, када су мајори Звонимир Станковић и Предраг Влаисављевић започели једногодишњи мандат војних посматрача. Они су упућени у мисију након завршеног курса за војне посматраче УН у Техерану априла 2002. године. Месец дана касније, у мисију UNMISSET послат је и капетан прве класе Игор Шћепановић.

У време укључивања војних посматрача из Југославије мисија у Источном Тимору била је у потпуности оформљена, што је имало позитиван утицај на брзо ангажовање наших официра. Југословенски војни посматрачи су после почетних дужности у тиму, које су се сводиле на патролирање дуж границе Индонезије и Источног Тимора, врло брзо постављени на више функције, као што су вође тима, официр за логистику у сектору и главни официр за логистику у команди снага. Услед смањења броја војних посматрача у оквиру укупног смањења мисије, као њихова замена, следеће године упућена су само два официра Војске Србије и Црне Горе – мајор Иван Лазаревић и капетан прве класе Славимир Николић. Они су свој мандат завршили месец дана пре истека рока, крајем маја 2004. године, чиме је ангажовање Србије и Црне Горе у мисији UNMISSET окончано.¹¹ До затварања мисије укупно је ангажовано 5 припадника Министарства одбране и Војске Југославије/Србије и Црне Горе.¹²

Свих 5 официра који су учествовали у мисији UNMISSET истичу да је то била изузетна прилика да се научи много нових ствари, поготово о другим културама и оби-

¹⁰ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmisset/background.html> 18. 02. 2013. 12:50

¹¹ Срећковић Р., Кроз двоглед војног посматрача, Источни Тимор, „Одбрана”, бр. 17, стр. 46

¹² Савезна Република Југославија престала је да постоји 4. 2.2003. године, када је формирана државна заједница Србија и Црна Гора. Војска Југославије преименована је у Војску Србије и Црне Горе.

чајима. С обзиром на то да су радили у мултинационалним тимовима, у којима је основно правило да нема официра из исте земље, рад са припадницима оружаних снага страних држава пружио је могућност узајамног усавршавања и помагања. Размена искустава из различитих области живота и рада умногоме је помогла у превазилажењу стереотипа. Наши официри су се трудили да пруже свој максимум, свесни чињенице да је сваки официр својеврстан репрезент своје земље и да од његове професионалности, знања, односа према послу и понашања у свим приликама зависи и слика о земљи из које долази.

Услови живота и рада били су тешки, јер је Источни Тимор веома сиромашна земља, опустошена грађанским ратом, без основне инфраструктуре и са врло лошом путном мрежом. Главни проблем за све учеснике мисије били су многобројни и опасни комарци, који преносе заразне болести, пре свега маларију и денгу. У току кишне сезоне проблеме су задавале водене бујице које затварају комуникације, па је кретање ограничено.

Наши војни посматрачи, као и остали учесници мисије, наишли су на топли пријем код локалног становништва, које је гајило велико поверење у мисију и саму Организацију УН, која им је омогућила да стекну независност.¹³

Мајор Иван Лазаревић, учесник друге смене војних посматрача у мисији UNMISSET, изнео је свој став да су Србија и Црна Гора у погледу свеукупног опремања и припрема за одлазак у мировне операције биле у подређеном положају у односу на официре других армија које имају богато искуство учешћа у споменутих мисијама. Он је нагласио да би у припремном делу требало обавезно извршити детаљну обуку са лекарима и војним психологом, са тежиштем на сексуалној хигијени и заштити од полних болести. Такође, мајор Лазаревић је истакао да је веома важно да група састављена од најобученијих људи по специјалностима изврши претходни обилазак, односно извиђање зоне мисије ради сагледавања реалног стања и потреба за опремом, обимом ангажовања и специфичностима извршавања задатака у складу са добијеним мандатом у мисији.¹⁴ Поред тога, указао је на неопходност доношења Правилника о учешћу припадника Војске Србије и Црне Горе у мировним мисијама и регулисања свих права и обавеза припадника на основу већ постојећих правилника земаља које су таква питања јасно и прецизно дефинисале, али истовремено их усагласити и са специфичностима државне заједнице и њеног правног система.¹⁵ Када је у питању обука људства које се упућује у мировне операције, по мишљењу мајора Лазаревића, посебну пажњу треба посветити раду са ГПС уређајима, читању географских и топографских карата и познавању енглеског језика.

¹³ Податак добијен из Центра за мировне операције Здружене оперативне команде Генералштаба Војске Србије.

¹⁴ Лазаревић И., Искуства из посматрачке мисије УН УНМИСЕТ у Источном Тимору, Билтен рода АБХО, бр. 15, стр. 105 и 107.

¹⁵ Непостојање споменутог Правилника довело је до тога да припадници Војске Србије и Црне Горе буду послати у мисију UNMISSET са по 100 \$ у готовини, платама умањеним за одговарајући проценат у матичној земљи и без, по закону, дефинисане накнаде плате, због чега су војни посматрачи из Србије и Црне Горе били статусно најлошије позиционирани.

Мисија УН у Бурундију (UN Operation in Burundi – ONUB)

Генеза сукоба и улога УН у решавању сукоба

Република Бурунди је источноафричка држава која се на северу граничи са Руандом, на југу са Танзанијом, а на западу са језером Тањањика и Конгом. Две најраспрострањеније етничке групације у Бурундију су Хути и Тутси, које су због међусобних непријатељстава током последњих деценија биле у сталним масовним миграцијама, како унутар Бурундија, тако и на територији Руанде.

Почетком 20. века Бурунди је био немачка колонија, а након пораза Немачке у Првом светском рату потпада под белгијску управу. После Другог светског рата Бурунди је постао земља под заштитом УН, али се у држави и даље осећао велики политички утицај Белгије, која је подржавала Тутсе. Када су 1959. године супротности у Руанди прерасле у насиље, руандски краљ из редова Тутса напушта земљу, што је за последицу имало егзодус око 200.000 Тутса, углавном у Бурунди. На инсистирање Старијег савета УН Бурунди је добио независност 1962. године, постаје монархија и члан Организације УН. Међутим, политички ривалитет Тутса и Хута се наставља. На покушај револуције већинских Хута, Тутси су реаговали на бруталан начин, што је проузроковало хиљаде жртава међу Хутима, који масовно беже у Руанду.

Бурунди постаје република државним ударом 1966. године и формира се Национални револуционарни комитет са циљем да обезбеди стабилизацију режима и економски развој. И даље незадовољни својим положајем, Хути подижу устанак 1972. године, који прераста у масовни масакр најмање 100.000 људи, већином Хута. Устанак је угушен, али се немири настављају и хиљаде Хута налази уточиште у суседним земљама.

У тражењу могућег решења Национална скупштина је 2001. године усвојила Прелазни устав, који је кроз трогодишњи транзициони период требало да обезбеди равноправно учешће и поделу власти између Хута и Тутса. Упркос томе, непријатељства не престају, тако да су етнички сукоби у Бурундију од 1993. године однели више од 150.000 живота и проузроковали расељавање око 800.000 људи.

Уједињене нације су годинама биле активно укључене у покушаје да се нађе мирно решење конфликта у Бурундију, али без већег успеха, уз константно погоршање безбедносне и хуманитарне ситуације. Крајем 1999. године у мировни процес у Бурундију се у својству посредника, поред специјалног саветника генералног секретара УН, укључио и бивши председник Јужноафричке републике Нелсон Мендела. Из тих напора је августа 2000. године проистекло потписивање тзв. „Аруша мировног споразума“, који је септембра исте године прихваћен на регионалном самиту у Најробију, чиме су се и суседне земље обавезале да ће пружити помоћ у имплементацији мировног споразума.

Пошто мировни споразум није поштовало више побуњеничких група и непријатељства су настављена, Савет безбедности је Резолуцијом бр. 1545 од 21. маја 2004. године успоставио мировну мисију ONUB у Бурундију са почетним шестомесечним мандатом од 1. јуна 2004. године. Мандат мисије био је да обезбеди имплементацију и поштовање споразума о прекиду ватре, омогући реafirмацију поверења међу сукобљеним снагама у Бурундију, изврши разоружање, демобилизацију и реинтеграцију бораца у цивилно дру-

штво, прати реализацију договореног смањења армије Бурундија, посебно тешког наоружања, прати и спречава илегалне токове наоружања преко националних граница у сарадњи са мисијом УН у ДР Конго, обезбеди успостављање потребних безбедносних услова за дистрибуцију хуманитарне помоћи и повратак избеглих и расељених лица.

Донета је одлука да мисија броји максимално 5.650 припадника контингента војних мировних снага, 200 посматрача, 125 штабних официра, до 120 цивилних полицајаца и потребног броја цивилног особља које су ангажовале Уједињене нације. Војне посматраче дало је 48 држава, највише из Африке и Азије, а од европских држава – Русија, Румунија, Белгија, Холандија, Португал, Шпанија и Србија и Црна Гора.

Мисија је завршена 31. децембра 2006. године. У њој је погинуло 24 лица.¹⁶

Српски војни посматрачи у мисији у Бурундију

Министарство одбране Србије и Црне Горе започело је учешће у мисији у Бурундију 11. септембра 2004. године са два војна посматрача, а завршило га 21. септембра 2006. године са учешћем три припадника Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе, који су имали мандат од годину дана. Главни задатак војних посматрача био је да прате изборни процес и безбедносну и хуманитарну ситуацију у Бурундију.

За високо професионално извршавање задатака мајор Предраг Прлић, припадник Војске Србије и Црне Горе, ангажован у мисији ONUB у својству војног посматрача, добио је писмену похвалу од команданта ове мировне операције и одликован је медаљом УН. У интервјуу часопису „Одбрана“ мајор Прлић је истакао: „Највећа вредност свега доживљеног и проживљеног у току мировне мисије је онај неизбрисив осећај да сам својим личним ангажовањем као официр Војске Србије макар мало допринео бољој будућности једног пострадалог и нападеног народа, који је заиста жељан мира и слободе.“¹⁷ Он је имао прилику да се опроба на разним дужностима, као што су оперативни официр у тиму, логистички официр, заменик вође тима, а у кратком периоду заступао је команданта сектора, који обједињује четири посматрачка тима.

Мисија УН у Чаду и Централноафричкој Републици (UN Mission in the Central African Republic and Chad – MINURCAT)

Генеза сукоба и улога УН у решавању сукоба

Криза у Чаду, једној од најнеразвијенијих и најсиромашнијих земаља у свету, проузрокована је, пре свега, унутрашњом политичком борбом, али и комплексним међуетничким и верским конфликтима, борбом за ограниченим природним богатствима и неразјашњеним односима са суседним државама, нарочито Суданом.

¹⁶ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onub/background.html> 18. 02. 2013. 13:16

¹⁷ Станојевић Д., Допринос очувању мира, „Одбрана“, бр. 31, стр. 30.

Оружани сукоби претворили су источну суданску покрајину Дарфур у највеће хуманитарно кризно жариште у свету од 2003. године. Близу 265.000 становника Судана и преко 70.000 становника Централноафричке Републике избегло је у источни Чад. Имајући у виду око 180.000 интерно расељених становника Чада, може се говорити о једној од највећих хуманитарних криза у Африци и читавом свету. Иако је дарфурски сукоб био примарно етничке природе, мотивисан контролом над обрадивим земљиштем, били су присутни и стратешки интереси великих сила. Наиме, САД су преко Дарфура испољавале свој утицај на судански режим и покушавале да потисну Кину, која је почела интензивно да експлоатише суданске нафтне резерве.

На кризу у Дарфуру најпре је реаговала Афричка унија, слањем око 7.000 припадника мировних снага, а Савет безбедности УН је Резолуцијом бр. 1778 од 25. септембра 2007. године успоставио мировну мисију MINURCAT у Чаду и Централноафричкој Републици ради пружања хуманитарне помоћи и решавања сукоба у ширем региону. Мисија је успостављена у складу са поглављима VI и VII Повеље УН и у договору са властима Републике Чад и Централноафричке Републике, односно са Европском унијом, која је ангажовала сопствене снаге као војну подршку мисији УН, како би УН имале довољно времена да припреме своје војне снаге. Стога је генерални секретар УН све своје активности благовремено координирао са Европском унијом.

Циљ мисије MINURCAT био је помоћ у стварању безбедносних услова погодних за добровољан, сигуран и одржив повратак избеглих и расељених лица. Поред тога, мисија MINURCAT била је у функцији подршке хуманитарној операцији УН у Дарфуру, као још озбиљнијем кризном жаришту него што је то био Чад.

Резолуцијом бр. 1861 од 14. јануара 2009. године Савет безбедности УН продужио је мандат мисије за годину дана и одобрио размештање војне компоненте мисије у Чаду и Централноафричкој Републици. Примопредаја надлежности обављена је 15. марта 2009. године, након завршетка једногодишњег мандата EUFOR-а, у којем су учествовале 23 државе Европске уније и Русија, Албанија и Хрватска.

Мисија MINURCAT била је операција мултинационалног карактера, састављена од војне, полицијске и цивилне компоненте, чији је мандат био заштита избеглица, расељених лица и цивила у опасности, пружање хуманитарне помоћи у источном Чаду и североисточном делу Централноафричке Републике, а дугорочно гледано стварање повољнијих услова за обнову, као и привредни и друштвени развој у поменутих областима.

Зона операције била је подељена на четири сектора: сектор Север са највећим градом Ириба, сектор Центар са градом Фаршана,¹⁸ сектор Југ са градом Гоз Беида и сектор Централноафричка Република са градом Бирао. Мисија је реализована у три фазе, и то: транзиција, стабилизација и редукција.

У војном делу мисије учествовало је 48 земаља, а у полицијском 21 земља. Војска Србије учествовала је у мисији MINURCAT са укупно три ротације, од којих у саставу норвешког контингента у прве две ротације, док је у трећој ротацији ангажована самостално. Мисија је завршена 31. децембра 2010. године. У њој је погинуло 8 лица.¹⁹

¹⁸ У оквиру овог сектора је и град Абеше, у којем су се налазили норвешка пољска болница и команда мисије.

¹⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/facts.shtml> 18. 2. 2013. 16:27 и Баточанин С., Хуманитарна драма у Чаду, Евроатлантска ревија, бр. 11.

Санитетски тим Министарства одбране и Војске Србије у мисији у Чаду и Централноафричкој Републици

Одлуком Народне скупштине Републике Србије припадници Министарства одбране и Војске Србије ангажовани су у мировној операцији MINURCAT у оквиру норвешког контингента у две ротације. У првој ротацији, од 23. јуна до 21. октобра 2009. године, ангажован је шесточлани хируршки тим. У другој ротацији, од 14. октобра 2009. године до 15. маја 2010. године, ангажован је медицински тим и штабно особље, укупно 21 лице, на основу потреба које је исказала норвешка страна.

У свом првом извештају чланови српског медицинског тима написали су да их је дочекало изразито топло време, ужарени асфалт аеродрома, ројеви комараца, змије отровнице, шкорпиони и ратом разорена земља у којој харају заразне болести и где људи живе у великој немаштини, без воде, струје и канализације. Српске санитетлије биле су смештене у норвешком кампу Нордлајт, у оквиру којег се налази пољска болница нивоа два. Болница је била комбинованог контејнерско-шаторског типа, климатизована и опремљена на врхунском нивоу. На уласку у камп, поред застава УН и Норвешке, вијорила се и српска застава, као знак припадања једној хуманој мисији под окриљем УН, у којој се помаже тешко угроженом становништву три државе централне Африке – Чада, Централноафричке Републике и Судана. Припадници Министарства одбране и Војске Србије ангажовани у првој ротацији мисије MINURCAT посебно су истицали љубазност, гостопримљивост и срдачност свих припадника норвешког контингента, као и њихову спремност да помогну у свакој прилици. Овакво пријатељско окружење умногоме је олакшало живот и рад српских медицинара.

Циљеви норвешке пољске болнице били су да обезбеди секундарни ниво здравствене заштите за око 7.500 припадника мировне операције, осталих организација УН и цивилног становништва привремено запосленог при УН. Планом рада болнице биле су предвиђене посете цивилној болници у Абешеу два пута недељно због успостављања сарадње и пружања стручне помоћи.

Здравствено стање чланова хируршког тима Војномедицинске академије било је врло добро захваљујући солидним условима за живот, који су владали у кампу. Воде је било у довољној количини, како за пиће тако и за личну хигијену. Највећу опасност представљале су змије отровнице, а ситуацију је додатно отежавао долазак кишне сезоне праћене пешчаним олујама, када се повећавао број комараца, а самим тим и опасност од маларије. Чланови нашег тима били су приморани да носе комплетну униформу са дугим рукавима, чизме, наочаре и мараму преко лица, због заштите од ветра који је носио песак и прашину.²⁰

У мисији MINURCAT чланови српског медицинског тима морали су да се докажу на три поља. Морали су да покажу Норвежанима, који нису имали прилике да виде српске лекаре на делу, да су не само врхунски стручњаци, већ и добри тимски играчи. Требало је освојити поверење подозривог локалног становништва и њихових лекара. Трећи тест био је личне природе и уједно најтежи – представити себе и Србију у најбољем могућем светлу. Прилика за доказивање је убрзо пружена, у ли-

²⁰ Мутавцић Р., Помоћ срцу Африке, „Одбрана“, бр. 93, стр. 14–16.

ку девојчице Фатуме којој је била неопходна хитна операција тумора на лицу. Успешна хируршка интервенција коју је извео др Бошко Милев допринела је рушењу предрасуда о људима и лекарима са Балкана.²¹

Специјални изасланик генералног секретара УН Рима Салах уручила је члановима хируршког тима Војномедицинске академије специјалне медаље УН за високе стручне доприносе и изузетан ангажман у оквиру мисије MINURCAT. Припадници српског санитетског тима имали су прилику да разговарају и са министарком одбране Краљевине Норвешке Ане Грете Стром Ериксен, која је изразила велико задовољство норвешког контингента и Команде лаке пољске болнице због учешћа, професионализма, стручности и исказаног хуманизма чланова српског медицинског тима.

Други, знатно бројнији санитетски тим Министарства одбране и Војске Србије прошао је кроз темељне припреме за упућивање у мисију MINURCAT. Први део припрема обављен је у Центру за мировне операције Генералштаба Војске Србије, а затим су уследиле шестонедељне завршне припреме у кампу Сесволмоен у Норвешкој, које су обухватиле напорну пешадијску обуку, интензивну наставу гађања, бројна предавања и курсеве о свим релевантним темама и увежбавање практичног рада у пољској болници. Главни циљ ових припрема било је међусобно упознавање и уигравање српских и норвешких учесника за предстојећи рад у Чаду. Захваљујући веома запаженом и успешном обављању задатака у оквиру прве ротације српског санитетског тима, чланови друге ротације српских медицинара дочекани су на припремама у Норвешкој са пажњом, уважавањем и задовољством због заједничког рада.

Чланови српског медицинског тима у другој ротацији били су задужени за ургентне хируршке процедуре ради спасавања живота и екстремитета код рањених или оболелих, хитну надокнаду изгубљених течности и крви, основну стоматолошку заштиту и евакуацију оболелих или повређених ка вишој санитетској етапи.

Однос локалног становништва према припадницима мисије MINURCAT био је коректан, нарочито према санитетском особљу, имајући у виду да су ти људи пружали медицинску помоћ и њима. То се не може рећи за остале хуманитарце, нарочито за многе невладине организације присутне у зони операције, чија су возила и особље често били мета напада и отмица.

Пуковник прим. др Славиша Ђирић, управник Војне болнице у Нишу и старији национални представник српског санитетског тима у мировној мисији MINURCAT, у свом интервјуу часопису „Одбрана“²² истакао је да је атмосфера у српском тиму била изванредна, да су сви радили као један тим, да су заједно организовали културно-спортске манифестације и трудили се да норвешким колегама дочарају по неку слику из Србије.

Република Србија је завршила своје учешће у мисији MINURCAT ангажовањем 14 припадника санитетског тима Министарства одбране и Војске Србије у периоду од 7. јула до 14. децембра 2010. године. Трећи санитетски тим је све своје задатке извршавао самостално, а за испољену изузетну професионалност српске санитетлије су добиле медаље УН за допринос мисији, као и плакете појединих националних контингената у знак поштовања.²³

²¹ Ђокић С., Срце Африке – у срцу, „Одбрана“, бр. 100, стр. 39.

²² Мутавић Р., Под заставом Србије – у Африци, „Одбрана“, бр. 103, стр. 15–17.

²³ Миладиновић З., Пун учинак, „Одбрана“, бр. 126.

Мисија УН у ДР Конго (UN Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo – MONUSCO)

Генеа сукоба и улога УН у решавању сукоба

Демократска Република Конго је централноафричка држава, која се у периоду од 1971. до 1997. године звала Заир. Од краја 19. века до стицања независности 1960. године Конго је био белгијска колонија, што је знатно утицало на начин живота у већим градовима, који се битно разликује од традиционалног у руралним срединама.

После колонијалног ослобађања и стицања независности, немири изазвани међуетничким сукобима су настављени, што је довело до тога да Белгија интервенише својим оружаним снагама како би се завео ред и заштитило становништво европског порекла уз истовремени покушај поновног успостављања своје владавине. То је проузроковало још веће немире, уперене пре свега против Европљана који су напустили Конго.

Две водеће политичке партије у Конгу покушале су да формирају владу, али нису успеле у томе, чак ни уз помоћ УН, које од почетка 60-их делују на овој територији. Мобуту Сесе Секо долази на власт 1965. године уз подршку САД. Он заводи апсолутистички режим владавине, гушећи све напредне снаге и покушаје демократизације Конга. Тешка ситуација у Конгу додатно је закомпликована доласком 1,3 милиона избеглих лица из Руанде, где је беснео рат између племена Хута и Тутса. Криза у региону је продубљена и дошло је до оружаног сукоба између Руанде и Конга.

Герилски борац против режима Мобутуа, Кабила, основао је Савез демократских снага за ослобођење Конга, који је водио жестоке борбе против Мобутуове армије и Хуту избеглица из Руанде. Пред налетом Кабилиних устаника на Киншасу, главни град Конга, Мобуту је побегао у Мароко, где је крајем 1997. године умро.

Доласком на власт Кабила није оправдао очекивања побуњеничких групација и њихових лидера, тако да се унутрашња ситуација у Конгу погоршавала. Почетком 2001. године Кабила је убијен у атентату и на власт је дошао његов син Јосеф Кабила.

У почетку свог деловања УН се нису мешале у унутрашње ствари Конга, али након покушаја сецесије Катанге²⁴ и убиства премијера Патриса Лумумбе, снагама УН дато је овлашћење да, ради спречавања грађанског рата, могу употребити оружје без ограничења. Уједињене нације су спречиле сецесију Катанге, јер је то било у интересу великих сила, првенствено САД.

Дуги низ година УН су покушавале да на овим просторима посредују у изналажењу могућности за успостављање мира. Средином 1999. године потписан је Споразум о прекиду ватре и непријатељстава свих сукобљених страна у Конгу. Пет држава у региону²⁵ потписало је овај Споразум, на основу којег је формирана Заједничка војна комисија са командантом којег је поставила Организација афричког јединства.

Савет безбедности је Резолуцијом бр. 1258 од августа 1999. године одредио да 90 официра за везу УН и цивилних чиновника буде послато у главне градове држава пот-

²⁴ Провинција у Конгу најбогатија природним ресурсима.

²⁵ Конго, Ангола, Намибија, Руанда и Зимбабве.

писница споразума, у седиште Заједничке војне комисије и седишта зараћених страна у Конгу. Генерални секретар УН је препоручио проширење мандата, услед чега је Савет безбедности, Резолуцијом бр. 1291 од 30. новембра 1999. године, успоставио мисију MONUC у Конгу.²⁶ Мисија је састављена од војне, полицијске и цивилне компоненте и са Заједничком војном комисијом има мандат да надгледа поштовање Споразума о прекиду ватре и непријатељстава, успоставља и одржава везе са војним штабовима свих страна, разоружава, демобилише и реинтегрише борце и оружане групе у друштво, ослобађа ратне заробљенике, обезбеђује хуманитарну помоћ најосетљивијим деловима становништва и уклања мине и неексплодирана убојна средства.

Припадници оружаних снага многих држава учествују у овој мисији, укључујући и Србију. До сада је погинуло 213 лица. Мисија је и даље у току.²⁷

Санитетски тим Министарства одбране и Војске Србије и Црне Горе/ Војске Србије у мисији у Конгу

На захтев Департамана за мировне мисије УН, Влада Савезне Републике Југославије се октобра 2002. године сагласила са упућивањем санитетског тима Војске Србије и Црне Горе у мисију MONUC у Конгу. Први шесточлани санитетски тим отпутовао је у Конго 7. марта 2003. године и у мисији је боравио 6 месеци. У саставу првог тима била су 2 лекара и 4 медицинска техничара са Војномедицинске академије у Београду, који су образовали два тима за медицинску евакуацију ваздушним путем (АМЕТ) са седиштем у бази Инкал у Киншаси, главном граду Конга. Други санитетски тим чинили су лекари и медицински техничари из Војне болнице у Нишу. Тренутно се у мисији налази деветнаести тим (АМЕТ-19), а од 29. јула 2010. године контингент Министарства одбране и Војске Србије увећан је за штабну групу састава један штабни официр и један штабни подофицир.²⁸

Основни задатак тима за ваздушну евакуацију (АМЕТ) јесте пружање прве помоћи, евакуација повређених и оболелих из зоне борбених дејстава и њихово збрињавање у бази. По потреби, врши се евакуација припадника УН ваздушним путем из унутрашњости Конга до Киншасе. Тим врши и евакуацију пацијената до специјализоване војне болнице у Преторији у Јужној Африци. У оквиру тима налазе се две групе, у свакој од њих по један лекар и два техничара, које се смењују у приправности. Пре поласка припадници тима врше стручне припреме, зато што су у Конгу распрострањене многобројне тропске и заразне болести, као што су менингитис, туберкулоза, жута грозница, маларија и ебола. Посебно су раширене сексуално преносиве болести, од којих највише сида, због веома великог процента заражених ХИВ вирусом. У току месеца санитетски тим Министарства одбране и Војске Србије има у просеку и преко 20 интервенција од којих и до 10 ваздушним путем, често ван зоне мисије.²⁹

²⁶ Мисија је 1. 7. 2010. год. преименована у MONUSCO.

²⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monuc/background.shtml> 18. 2. 2013. 23:08

²⁸ <http://www.vs.rs/index.php?content=4423c1a4-56bb-102f-8d2f-000c29270931> 19. 2. 2013. 14:46

²⁹ Срећковић Р., Кроз двоглед војног посматрача, Хитна помоћ за ДР Конго, „Одбрана“, бр. 17, стр. 48.

Када нису у пратњи пацијената, српски лекари у Конгу ангажовани су на пружању опште медицинске неге локалном становништву и члановима мисије. Захваљујући високом угледу који српске санитетлије уживају, припадници тима за ваздушну евакуацију (АМЕТ) често су ангажовани и као медицинско обезбеђење високих државних званица и представника УН који посећују снаге УН. Чланови АМЕТ-10 су медицински обезбеђивали и пратили специјалног амбасадора УН, америчког глумца Џорџа Клунија, док је члановима АМЕТ-14 био поверен задатак санитетског обезбеђења генералног секретара УН Бан Ки Муна и делегације УН при посети Конгу. Иако то није било у опису њиховог посла, санитетски тим Министарства одбране и Војске Србије је и овај задатак обавио високопрофесионално и крајње одговорно. Од тада се медицинско обезбеђење и евентуално збрињавање високих званичника и делегација током посета Конгу додељује искључиво српском санитетском тиму.

Усвајање одговарајућег закона и успостављање организоване формације која изводи обуку за мировне операције утицали су да чланови санитетског тима Министарства одбране и Војске Србије одлазе у мисију MONUC у Конгу са много више извесности, јер су им предочене све важне чињенице о ономе што их чека у Киншаси.

База у којој борави санитетски тим Војске Србије смештена је уз само седиште мисије УН у Киншаси. Српски тим је добро интегрисан у целини, јер је својим радом уско везан за главни штаб мисије, са чијим припадницима је успостављена одлична сарадња. Сарадња са локалним властима је изузетно добра. Једнодушна оцена званичника је да припадници српског контингента све задатке обављају благовремено и успешно, при чему се посебно истиче хуманост, пожртвовање и висок ниво професионалности. На стотине повређених транспортовано је и збринуто на време захваљујући правовременом превозу и пружању помоћи.

Упркос бројним изазовима, ниједан припадник санитетског тима Министарства одбране и Војске Србије није оболео ни погинуо. Оно што се препознаје у утисцима свих припадника српског састава који су до сада боравили у Конгу јесте ентузијазам, напоран рад, убрзана динамика, мало времена за дружење са колегама из других контингената, размена искустава и обилазак живописних крајева. Ипак, стечена су бројна пријатељства и дани проведени у Конгу остаће свима у сећању.³⁰

Мисија УН у Либерiji (UN Mission in Liberia – UNMIL)

Генеа сукоба и улога УН у решавању сукоба

Либерија је земља западне Африке, коју карактеришу значајна природна и рудна богатства. Крајем 1989. године у Либерији је почео грађански рат између владиних снага и Националног патриотског фронта Либерије. До почетка 1990. године погинуло је 150.000 људи, углавном цивила, а 850.000 лица је избегло у суседне земље.

Ради смиривања немира 1990. године се на територији Либерије распоређују мултинационалне мировне снаге Организације западноафричких држава, која је по-

³⁰ Милојковић Г., Група за евакуацију ваздухопловима, Одбрана, бр. 8 и Копуновић Б., Потврда високог угледа, „Одбрана“, бр. 85.

кренула иницијативу за решавање конфликта. Савет безбедности је 1990. године успоставио посматрачку мисију UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia) са задатком имплементације мировног споразума. UNOMIL је прва мисија УН предузета у сарадњи са већ успостављеном мисијом од стране друге организације. Након избора у јулу 1997. године формирана је нова влада и проглашено помирење и национално јединство. Мисија UNOMIL је остварила циљ и њен мандат је окончан септембра 1997. године. Са повлачењем ове мисије осетила се потреба за продуженим присуством УН у Либерiji, па је већ у новембру исте године основана канцеларија УН UNOL (UN Peace-Building Support Office in Liberia), са задатком да помогне Влади Либерије у консолидацији мира након председничких избора. Мировни напори међународне заједнице нису уродили плодом и грађански рат је настављен. Активност међународне Контакт групе (са Европском унијом и Економском заједницом западноафричких земаља као копредседавајућима групе) основане 2002. године није довела до смиревања ситуације. Након ескалације сукоба између побуњеника и владиних снага, а на иницијативу председника Тејлора, маја 2003. године генерални секретар УН је послао мултидисциплинарну мисију са задатком да процени услове за одржавање слободних и поштених избора и изнађе начин на који међународна заједница може да помогне у проналажењу трајног мировног решења. Генерални секретар УН је у јулу 2003. године именовао Жака Клајна за свог специјалног изасланика за Либерију, а 19. септембра 2003. године Савет безбедности УН донео је резолуцију бр. 1509, која се односи на формирање мултинационалних снага за подршку миру у Либерiji и успостављање мисије УН у Либерiji – UNMIL. Организација западноафричких држава је све надлежности предала мисији UNMIL. Мандат мисије UNMIL обухвата надгледање примирја, примену процеса разоружања, демобилизације и реинтеграције, заштиту цивила и УН особља, подршку специјализованим агенцијама у подели хуманитарне помоћи, подршку имплементацији мировног споразума, подршку у области људских права и спровођење реда и закона.

Резолуцијом Савета безбедности УН бр. 1638 од 11. новембра 2005. године мандат мисије је проширен тиме што је мисија UNMIL обавезна да ухапси бившег председника Либерије, Чарлса Тејлора, у случају да уђе на територију Либерије и испоручи га Влади Сијера Леонеа.

Најбројнији део војне компоненте мисије чине припадници из Пакистана, Бангладеша, Нигерије, Етиопије, Гане и Кине. Србија учествује у војној и полицијској компоненти мисије. До сада је погинуло 172 лица. Мисија је и даље у току.³¹

Српски војни посматрачи у мисији у Либерiji

На позив Департмана УН за мировне мисије од августа 2003. године, министар одбране државне заједнице Србија и Црна Гора донео је одлуку о ангажовању припадника Војске Србије и Црне Горе у мисији UNMIL. Два њена припадника упућена су у Либерију 10. децембра 2003. године у својству војних посматрача УН. Учешће

³¹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/facts.shtml> 18. 02. 2013. 23:34 и Срећковић Р., Кроз двоглед војног посматрача, Либерiji – нови изазов, „Одбрана”, бр. 17.

војних посматрача је од 9. марта 2004. године повећано на 3, односно 6 од 19. маја 2004. године. Планом смањења бројног стања мисије од марта 2009. године Министарство одбране и Војска Србије учествују у мисији UNMIL са четири војна посматрача. Поред припадника Министарства одбране и Војске Србије у овој мисији учествују и припадници Министарства унутрашњих послова Републике Србије са пет полицајаца.

Тежиште рада војних посматрача је на контроли пописа становништва, припреми избора, спречавању илегалне трговине и обављању редовних задатака патролирања.

Пре упућивања у мисију UNMIL у Либерии, припадници Министарства одбране и Војске Србије пролазе кроз припреме које обухватају лекарску контролу, проверу рада на рачунару, тест познавања енглеског језика и курс за међународне посматраче. Курс подразумева све што се односи на задатке војних посматрача, од медијације између страна у сукобу до извештавања и сакупљања података. По завршетку овог курса следе непосредне припреме у Центру за мировне операције и разговори са лекарима Војномедицинске академије о болестима распрострањеним у Либерии, што значи да српски посматрачи одлазе у Либерии потпуно припремљени за све што их тамо чека.

Иако су у Либерии присутне многобројне заразне болести, као што су жута грозница, туберкулоза, менингитис, маларија, као и сексуално преносиве болести, ниједан српски војни посматрач није оболео. Највећи непријатељ су им врло тешки климатски услови, који подразумевају високе температуре и велики проценат влажности ваздуха, што се неповољно одражава на живот и здравље људи, нарочито Европљана, који тешко подносе овакву климу.

Сарадња између војних посматрача УН је врло добра, што умногоме олакшава рад у врло сложеним условима какви владају у Либерии. Припадници Министарства одбране и Војске Србије истичу коректан, другарски однос са припадницима хрватског и босанског контингента у мисији UNMIL.³²

Такође, један припадник Војске Србије остао је у мисији у Либерии два месеца дуже на захтев команданта мировних снага УН. Министарство одбране је то одобрело, јер су у мисији били задовољни његовим радом.³³

Мисија УН у Обали Слоноваче (UN Operation in Cote d'Ivoire – UNOCI)

Генеа сукоба и улога УН у решавању сукоба

Обала Слоноваче је западноафричка држава која је од краја 19. века до 1960. године била француска колонија. У време стицања независности председник државе био је Феликс Хуфе Буње, политичар који је имао велики утицај на званичну по-

³² Николић-Ђаковић Т., Цунгла је била најгора ноћна мора, „Блиц“, 6. 6. 2008. и Ђокић С., Моја Африка, „Одбрана“, бр. 3.

³³ Радивојевић Ј., Србија у мировној мисији у Чаду, „Евроатлантска ревија“, бр. 11.

литику тадашње француске владе и председника Митерана. Све до 1990. године рад свим политичким партијама, осим Буњеовој Демократској странци Обале Слоноваче, био је забрањен. На првим општим вишестраначким изборима у Обали Слоноваче победила је Буњеова политичка партија, а он је изабран за председника. Буње је умро 1993. године, а дужност председника државе је, према Уставу, обављао председник скупштине, Хенри Конан Беди. На изборима 1995. године, које је опозиција бојкотовала, Беди је победио са великом већином. Његова владавина је обележена сталним кршењем људских и грађанских права и великим притиском на припаднике опозиције. Незадовољство народа је расло, поготово у неразвијеним северним деловима земље.

У децембру 1999. године извршен је војни удар под вођством генерала Гуија. Председник Беди се склонио у француску амбасаду, да би убрзо потом побегао из земље. Иако је обећавао корените реформе након војног удара, Генерал Гуи је завео војну диктатуру у земљи. Разлике и поделе између севера и југа су се временом све више истицале, пре свега на националној основи.

Избори су одржани у октобру 2000. године. Гуи је прекинуо бројање гласова и прогласио се председником, што је изазвало буру незадовољства у народу. Војска је остала неутрална, па је Гуи, лишен њене подршке, убрзо побегао из земље. За председника Обале Слоноваче је, након пребројавања гласова, проглашен Лаурент Гбагбо. Избори за Скупштину, који су убрзо одржани, бојкотовани су у 29 од укупно 32 округа на северу, а криза између севера и југа додатно је продубљена.

Председник Гбагбо је по својим убеђењима социјалиста и велики противник глобализације, тако да је у својим политичким иступима често позивао на ксенофобију, која је све више постајала обележје унутрашњих прилика у Обали Слоноваче. Стање грађанских права и слобода је и даље било веома лоше, а појединачни инциденти у којима су цивили били хапшени, мучени или убијани све чешће су се дешавали.

Након неуспелог покушаја државног удара, који је у септембру 2002. године организовао генерал Гуи, ситуација у земљи је постала врло нестабилна. Дошло је до велике побуне на северу земље, а на стотине побуњеника је убијено у борбама са владиним трупама. Генерал Гуи је убијен у првим данима побуне. У децембру 2002. године потписано је примирје, а Француска је упутила своје снаге са задатком да спрече даљу ескалацију сукоба и да заштите живе француских држављана у Обали Слоноваче. У централном делу земље успостављена је тампон зона са циљем да се физички раздвоје побуњеничке и владине снаге.

Након више неуспелих покушаја да се дође до стабилног мира, у француском граду Лима – Маркуа у јануару 2003. године постигнут је споразум о прекиду свих непријатељстава у земљи. Основана је влада националног опоравка, на челу са Сејдом Диаром, која је на себе преузела део председничких овлашћења. Сукоби око тампон зоне су настављени, праћени великим масакрима које су у више наврата владине снаге спроводиле над локалним становништвом.

Мисија УН у Обали Слоноваче MINUCI успостављена је Резолуцијом Савета безбедности УН бр. 1479 од 13. маја 2003. године, са задатком да обезбеди поштовање споразума о прекиду непријатељстава између сукобљених снага, као и да успостави координацију са француским снагама које су се налазиле у зони поверења од 2002. године. Поменутом Резолуцијом било је предвиђено да мандат мисије траје годину дана.

По истеку мандата мисије MINUCI Савет безбедности УН донео је нову Резолуцију бр. 1528 од 27. фебруара 2004. године, којом се оснива нова мисија УН у Обали Слоноваче под називом UNOCI. Резолуцијом бр. 1880 од 30. јула 2009. године мандат мисије продужен је до 31. јануара 2010. године. Циљ мисије UNOCI био је надгледање прекида непријатељстава и кретања наоружаних група, разоружање, демобилизација, реинтеграција, повратак избеглих и расељених лица, разоружање и расформирање милиција, идентификација и регистрација гласача, реформа сектора безбедности, надгледање спровођења ембарга на увоз наоружања, обезбеђење хуманитарне помоћи, подршка успостављању државних органа власти и подршка организацији избора.

Резолуцијом Савета безбедности УН бр. 2062 од 26. јула 2012. године мандат мисије је продужен до 31. јула 2013. године.

Мисија обухвата војну, полицијску и цивилну компоненту. Тренутно најбројнији део војне компоненте чине припадници из Бангладеша, Пакистана, Јордана и Марока. Србија учествује у војној компоненти ове мисије. До сада је погинуло 106 лица.³⁴

Српски војни посматрачи у мисији у Обали Слоноваче

Након позива Департамана УН за мировне операције, Државна заједница Србија и Црна Гора је 1. маја 2004. године започела своје учешће у мисији УН у Обали Слоноваче слањем прве групе од три војна посматрача. Припадници Министарства одбране и Војске Србије су у мисији UNOCI ангажовани на задацима контроле зоне поверења и имплементације постигнутог споразума, спровођења процеса разоружања и репатријације избеглица, заштити особља УН, институција и цивила, подршци хуманитарним акцијама и области људских права, координацији активности са посматрачима у суседним земљама у вези са кријумчарењем оружја, обезбеђењу спровођења закона и владавине права, као и пописа становништва. Поред тога, један од задатака официра Војске Србије под заставом УН је и учешће у хеликоптерским ваздушним патролама.³⁵

За време немира у Обали Слоноваче током 2006. године војни посматрач из Србије, мајор Дејан Манојловић, остао је у Обали Слоноваче пошто је стављен на листу особља неопходног за функционисање штаба мисије. Други српски официр, капетан Бранко Марић, евакуисан је 28. јануара 2006. године у Банџул, Гамбија, у складу са планом евакуације мисије, док је мајор Драган Николић, који се у моменту избијања сукоба налазио у Србији, на основу упутства из штаба мисије ту и остао до смиривања ситуације.³⁶

Припадници Војске Србије – Ненад Зонић, Владимир Костур и Александар Живковић, учесници мисије UNOCI, сматрају да стручне припреме које су претходиле одласку у Обалу Слоноваче представљају одличан основ за рад у мисији.³⁷ Они оцењују

³⁴ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unoci/facts.shtml> 19. 2. 2013. 16:24 и Срећковић Р., Кроз двоглед војног посматрача, Позив са Обале Слоноваче, „Одбрана”, бр. 17.

³⁵ Апостоловски А., Ватрено крштење српских мировњака, „Политика”, 19. 5.2011.

³⁶ Срећковић Р., Кроз двоглед војног посматрача, Позив са Обале Слоноваче, „Одбрана”, бр. 17.

³⁷ Савић С., Између севера и југа, „Одбрана”, бр. 40.

курс за мировне посматраче и обуку за управљање теренским моторним возилима као врло корисне за обављање редовних дужности, пошто се дешавало да у мисији дневно возе и по хиљаду километара. Сва тројица официра су током боравка у Обали Слоноваче радили у њеном северном и јужном делу, где су, осим контроле спровођења ембарга на оружје, контролисали нелегалну продају дијаманата и племенитих метала. Завршили су обуку у спровођењу инспекције наоружања и опреме, а капетан Александар Живковић завршио је курс за заштиту дечјих права.

Многи припадници Војске Србије ангажовани у овој мисији одликовани су медаљама УН за квалитетан рад и изузетан допринос мисији.

Безбедносни ризици са којима се посматрачи УН сусрећу у Обали Слоноваче, укључујући и чланове српског посматрачког тима, јесу честе оружане пљачке и убиства, блокаде на путевима, недовољна безбедност стамбених објеката, учестале демонстрације против снага УН и висок ризик у саобраћају. Поред тога, у Обали Слоноваче присутна су обољења типична за подручје западне Африке, као што су маларија, менингитис, стомачна обољења, жута и денги грозница и сида.

Упркос бројним изазовима, сви припадници српског посматрачког тима су сагласни да им је одвојеност од породице најтеже пала.

Мисија УН у Републици Кипар (UN Peacekeeping Force in Cyprus – UNFICYP)

Генеза сукоба и улога УН у решавању сукоба

Република Кипар стекла је независност 16. августа 1960. године, а месец дана касније постала је чланица УН. Устав, који је ступио на снагу на дан проглашења независности, имао је за примарни циљ да усагласи интересе заједница кипарских Грка и Турака. Кипар, Грчка, Турска и Уједињено Краљевство потписали су уговор којим се гарантује примена основних одредаба Устава и територијални интегритет и суверенитет Кипра. Међутим, примена одредаба Устава је од самог почетка наишла на многе потешкоће и довела до серије уставних криза. Нагомилане тензије између две заједнице довеле су до избијања насиља на острву 21. децембра 1963. године. Савет безбедности УН одржао је седницу, 27. децембра 1963. године, како би размотрио жалбу Кипра због мешања Турске у унутрашње ствари Кипра и вршења агресије. С друге стране, Турска је тврдила да су лидери кипарских Грка дуже од две године покушавали да негирају права кипарских Турака и одбацила све оптужбе за агресију.

Будући да су сви покушаји да се обнови мир на острву пропали, представници Уједињеног Краљевства и Кипра су, 15. фебруара 1964. године, затражили хитну реакцију Савета безбедности УН, који је 4. марта 1964. једногласно усвојио Резолуцију бр. 186. Овом резолуцијом успостављена је мировна мисија УН на Кипру UNFICYP, која је започела оперативни рад 27. марта 1964. године.

Мандат мисије UNFICYP је иницијално дефинисан у виду очувања међународног мира и безбедности, превенцији поновног избијања насиља и давања доприноса успостављању реда и закона. Савет безбедности УН је периодично проширивао

мандат мисије. Наиме, 15. јула 1974. године дошло је до војног сукоба кипарских Грка и Турака, који су успоставили контролу над северним делом острва. Савет безбедности УН позвао је на примирје и преговоре између Грчке, Турске и Уједињеног Краљевства. Примирје је ступило на снагу 16. августа 1974. године, а Савет безбедности усвојио је низ резолуција које су се тичале функционисања мисије UNFICYP и захтевале од мировних снага да надзиру успостављено примирје. Такође, мировне снаге имале су задатак да надгледају ангажовање Националне гарде Кипра и снага Турске и кипарских Турака. Успостављене су линије примирја и тампон зона између подручја која контролишу супротстављене снаге. Строго поштовање прекида ватре у тампон зони постао је најважнији елемент у превенцији поновног избијања насиља. Мисија UNFICYP задржала је функцију надгледања и патролирања, али услед недостатка формалног споразума о прекиду ватре мисија се суочава са стотинама инцидената годишње, од којих се најозбиљнији догађају у областима где су линије раздвајања у непосредној близини, нарочито у Никозији и предграђима. Мировне снаге UNFICYP наставиле су истрагу у свим случајевима насиља и кршења прекида ватре, а реакције зависе од природе инцидената и варирају од ангажовања снага до усмених и писаних протеста због кршења примирја. Поред тога, снаге UNFICYP имају задатак да обезбеђују тампон зону од упада неовлашћених лица или цивилних активности и да врше разминурање минских поља. Ситуација у тампон зони је мирна, а ниво војних активности се постепено смањује.

Поред војне компоненте, мисија UNFICYP има значајну полицијску компоненту и реализује низ хуманитарних активности. Србија учествује и у војној и у полицијској компоненти мисије. Резолуцијом Савета безбедности УН бр. 2089 од 24. јануара 2013. године мандат мисије је продужен до 31. јула 2013. године. До сада је погинуло 181 лице.³⁸

Припадници Министарства одбране и Војске Србије у мисији у Републици Кипар

Учешће у мисији UNFICYP Војска Србије започела је 21. октобра 2010. године са 7 својих припадника у саставу мађарског дела словачко-мађарског контингента. Један део српских мировњака обављао је штабне дужности у центру мисије, док су остали свакодневно патролирали моторним возилима и периодично осматрали из хеликоптера ради извештавања о ситуацији дуж зоне раздвајања. Учесници прве ротације задовољни су спроведеним припремама за учешће у мисији и условима смештаја, живота и рада на Кипру. Безбедносни ризици са којима се српски мировњаци суочавају у зони раздвајања кипарских Грка и Турака су повремене демонстрације локалног становништва, нелегални преласци и спорадичне крађе из напуштених објеката. Међутим, сви проблеми се успешно решавају, при чему је развијена врло добра сарадња са колегама из других националних контингената, нарочито словачког и мађарског. Оно што је специфично јесте да је мисија UNFICYP прва мисија после дужег времена у коју је Војска Србије отишла својим авионом и кори-

³⁸ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficypr/background.shtml> 19. 2. 2013. 18:04

стила сопствену опрему и лако наоружање. Поред тога, Војска Србије је по први пут послала у мировну мисију једног професионалног војника.³⁹

Од септембра 2011. године Војска Србије учествује у мисији UNFICYP са пешадијским водом састава 36–37 лица. У првој ротацији пешадијског вода учествовала су два официра, 12 подофицира и 22 професионална војника, који су припадници 21. пешадијског батаљона Друге бригаде Копнене војске. По непосредном доласку на Кипар, припадници Војске Србије преузели су базу од словачког контингента и дали јој ново име – „Стефан Немања“.⁴⁰ Старешине и војници пешадијског вода на Кипру били су подељени у три групе – прва група се налазила у патролној бази 126 „Стефан Немања“, друга група у селу Пила на грчкој страни острва, а трећа група у кампу Сектора 4 у Фамагусту, на турској страни острва. Припадници Војске Србије ангажовани су на задацима надгледања линије раздвајања, спречавања обнове непријатељстава између страна у спору, пружања подршке у спровођењу хуманитарних операција и успостављању владавине права. Припадници пешадијског вода смењују се на сваких 6 месеци, а за професионалан однос и допринос операцији очувања мира припадници Војске Србије неретко су награђивани медаљама УН.

Мисија УН у Либану (UN Interim Force in Lebanon – UNIFIL)

Генеза сукоба и улога УН у решавању сукоба

Раних 70-их година 20. века нарасле су тензије дуж израелско-либанске границе. Наиме, палестинске операције против Израела и израелски напади на базе Пакистана у Либану интензивирани су. Палестинска ослободилачка организација преузела је одговорност за напад на Израел 11. марта 1978. године и многе погинуле и повређене Израелце. Као одговор на напад, израелске снаге су окупирале Либан у ноћи између 14. и 15. марта 1978. године и за неколико дана заузеле читав јужни део земље.

Влада Либана је 15. марта 1978. године упутила снажан протест Савету безбедности УН због израелске агресије, тврдећи да нема никакве везе са Палестинском ослободилачком организацијом. Савет безбедности УН је 19. марта 1978. године усвојио Резолуције бр. 425 и 426, којима се Израел позива да одмах обустави сва оружана дејства и повуче своје снаге са читаве територије Либана. Истовремено је донета одлука о успостављању мисије УН у Либану UNIFIL која је имала три циља: верификацију повлачења израелских снага, обнову међународног мира и безбедности и пружање помоћи Влади Либана у ефективном преузимању потпуне власти над њеном територијом. Прве снаге UNIFIL стигле су у Либан 23. марта 1978. године, након чега је дошло до привременог смиривања тензија.

У јуну 1982. године, након интензивне размене ватре у јужном Либану и дуж израелско-либанске границе, Израел је поново окупирао Либан, стигавши чак до Бејрута. Три године су снаге UNIFIL имале улогу да пруже заштиту и хуманитарну помоћ ло-

³⁹ Миљкић Б., Допринос миру на подељеном острву, „Одбрана“, бр. 134.

⁴⁰ Миладиновић З., Партнери у мисији мира, „Одбрана“, бр. 145.

калном становништу, да би 1985. године Израел делимично повукао своје снаге, задржавши контролу над јужним Либаном. Наредних година генерални секретар УН је наставио да убеђује Израел да напусти окупирану зону, а Савет безбедности УН инсистирао је на територијалном интегритету, суверенитету и независности Либана. Уједињене нације су 17. априла 2000. године примиле формално обавештење од Владе Израела да ће повући своје снаге из Либана до јула 2000. године, што је и учињено. Након повлачења Израела, ситуација у зони UNIFIL операције била је релативно мирна, али је генерални секретар УН упозорио у свом извештају да и даље постоји опасност од озбиљних инцидената у израелско-либанском сектору.

Ситуација је била релативно мирна до 12. јула 2006. године, када су припадници Хезболаха испалили неколико пројектила са територије Либана дуж тзв. „Плаве линије“⁴¹ на положаје израелских снага, да би је затим прешли, упали у Израел, напали израелску патролу, заробили два, убили три и ранили два израелска војника. Израел је одговорио нападима на положаје Хезболаха са копна, из ваздуха и са мора, али и на многе путеве и мостове у јужном Либану у зони и изван зоне одговорности UNIFIL снага. У жестоких сукобима у току јула и августа 2006. године погинуло је пет припадника УН особља и повређено 16.

Након интензивних преговора, Савет безбедности УН је, 11. августа 2006. године, усвојио Резолуцију бр. 1701, којом се Хезболах позива да одмах обустави сва оружане дејства, а Израел да се суздржи од свих офанзивних војних напада у Либану. Том резолуцијом Савет безбедности УН је значајно повећао број припадника UNIFIL снага са 2.000 на 15.000 и проширио првобитни мандат мисије. По први пут Савет безбедности УН донео је одлуку да ангажује и морнаричке снаге као део мисије.

Данас у мисији УН у Либану учествује око 12.000 припадника оружаних снага из 38 земаља, укључујући и Србију. Резолуцијом Савета безбедности УН бр. 2064 од 30. августа 2012. године мандат мисије је продужен до 31. августа 2013. године. До сада је погинуло 296 лица.⁴²

Припадници Министарства одбране и Војске Србије у мисији у Либану

Војска Србије започела је учешће у мисији UNIFIL у Либану 20. децембра 2010. године, у оквиру шпанског контингента, са три штабна официра и два официра за цивилно-војну сарадњу који се ангажују са мандатом у трајању од 6 месеци. Ангажовање српских снага у оквиру шпанског контингента у мисији UNIFIL регулисано је Техничким споразумом, који су потписала министарства одбране Краљевине Шпаније и Републике Србије. Припреме српског тима за ову мисију реализују се у неколико фаза, од селекције до припрема у Центру за мировне операције и Центру за обуку логистике у Краљеву. Српски штабни официри распоређени су у сектору Исток, где се заједно са шпанским колегама ангажују на обезбеђењу мира и пружању помоћи либанској војсци у успостављању контроле над читавом територијом Либана. Такође, припадници Војске

⁴¹ Линија раздвајања снага Израела и Либана.

⁴² <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/background.shtml> 20. 2. 2013. 14:43

Србије пружају значајну логистичку подршку свим јединицама источног сектора, а укључени су и у активности обуке и праћења логистичких пројеката и пројеката заштите животне средине у том сектору. Захваљујући својој стручности у области цивилно-војних односа, српски официри су развили добре односе са локалним властима и верским вођама кроз свакодневне контакте, састанке и заједничко деловање. Поред припадника Војске Србије у цивилном особљу у мисији присутно је и 14 лица из Србије, која су ангажована у области људских ресурса, инжињеринга и набавке. Безбедносна ситуација у Либану је стабилна, али осетљива уз повремено подизање тензија.⁴³

Од 25. новембра 2012. године, поред 6 штабних официра, у мисији UNIFIL ангажовано је пет припадника Националног елемента за подршку и 36 припадника пешадијског вода. Пешадијски вод је после двомесечне обуке у Шпанији авионом превезен у Либан, а возила Војске Србије су транспортована возом у Црну Гору, а затим бродом из луке Бар у Бејрут и даље у зону одговорности мисије UNIFIL на југу Либана. Овај потез сматра се највећом логистичком операцијом Војске Србије од ратних збивања на просторима бивше Југославије.⁴⁴

Закључак

После блиставог периода учешћа у мировним операцијама, наступила је деценија дисконтинуитета не само учешћа у мировним операцијама УН, већ потпуне искључености из међународних токова. Простор бивше Југославије постао је поприште крвавих грађанских ратова и место где су међународне снаге испробавале и усавршавале процедуре и инструменте свог међународног ангажовања. Југославија, чије су хиљаде војника раније доприносиле одржању међународног мира и безбедности, претворила се у неки нови Синај, који је вапио за међународном интервенцијом.

Други период започиње повратком Југославије у чланство Организације УН и настојањем да активно извршава своје обавезе очувања мира у кризним подручјима света. Зато је Југославија 2002. године обновила своје учешће у мировним мисијама УН. Прво ангажовање припадника Министарства одбране и Војске Југославије у мировним операцијама УН, после поновног пријема у Организацију УН, било је у мисији УН у Источном Тимору (UNMISSET) са укупно пет лица, а затим у Бурундију са три лица.

Почетак поновног ангажовања у мировним операцијама пратили су бројни проблеми у припреми, опремању и статусу учесника мисија због непостојања одговарајуће нормативно-правне регулативе. Формирањем Центра за мировне операције, са задатком припреме учесника мисија, усвајања стандарда УН за обуку, извођења курсева за припаднике Војске Србије и доношење одговарајуће законске регулативе о учешћу у мировним операцијама, учињен је велики напредак у овој области. Кључна година за Војску Србије и развој делатности партиципирања у мултинационалним операцијама јесте управо 2009. година, када је усвојен пакет закона из области одбране, безбедности и међународне сарадње. Поред усвајања Стратегије одбране Републике Србије и Стратегије националне безбедности Републике Ср-

⁴³ Мутавцић Р., Све похвале за српске мировњаке, „Одбрана”, бр. 137.

⁴⁴ Галовић М., Највећа логистичка операција Војске Србије, „Политика”, 29. 11. 2012.

бије, као и измена и допуна Закона о одбрани и Закона о Војсци Србије, донет је Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије. Овај Закон представља велики искорак у односу на претходни из 2004. године зато што прецизно дефинише врсте мултинационалних операција у којима Србија може да учествује. Осим тога, врло важна одлика овог Закона јесте промена надлежности и упрошћавање поступка за доношење одлуке о учешћу у мултинационалним операцијама.

Укупно 109 припадника Министарства одбране и Војске Србије тренутно је ангажовано у 6 мултинационалних операција УН у ДР Конго, Либерiji, Обали Слоноваче, Кипру, Либану и на Блиском истоку. Поред тога, један припадник Министарства одбране тренутно је ангажован у војној мисији Европске уније EUTM Somalia у Уганди.

Учешће припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним операцијама УН има велики значај, како за саму војску, тако и за државу Србију. Упркос чињеници да учешће у мултинационалним операцијама несумњиво представља велики изазов за војску и државу, већина земаља, које много активније учествују у овим операцијама од Србије, сматра да је то инструмент који највише доприноси остваривању националних интереса сваке земље. Стога ову делатност никако не треба занемарити и оставити за нека боља будућа времена, већ је интензивно развијати.

Стратегија одбране исказује опредељеност Републике Србије да изграђује и јача сопствене капацитете и способности за одбрану, као и да кроз интеграцију у европске и друге међународне безбедносне и одбрамбене структуре заједнички делује са другим државама и доприноси јачању националне, регионалне и глобалне безбедности. Пошто је примарни циљ политике одбране Републике Србије мир и повољно безбедносно окружење, учешће у мултинационалним операцијама сматра се једним од тежишних задатака. Дефинисање учешћа у изградњи и очувању мира у региону и свету, као друга мисија Војске Србије, која се реализује учешћем у међународној војној сарадњи, мултинационалним операцијама и систему колективне безбедности, значи да је Војсци Србије додељена нова улога, односно смисао постојања, у ситуацији када јој прети све мања реална опасност од агресије, уважавајући чињеницу да све земље региона начелно теже истим цивилизацијским вредностима. Најснажнија потврда реформских процеса у сектору одбране огледа се управо у образовању и ангажовању оружаних снага Србије у мултинационалним операцијама у свету. Ангажовање припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним операцијама захтева развој и опремање оружаних снага у складу са савременим безбедносним изазовима. Присуство Војске Србије у међународном безбедносном окружењу доприноси јачању њеног угледа, услед чега се операције подршке миру сврставају у приоритет Војске у наредном периоду.

Савремен, реформисан систем одбране представља значајан инструмент спољне политике Србије, зато што учешћем у процесу доношења одлука о важним безбедносним питањима Србија не само да подиже свој углед на међународној сцени, већ себи обезбеђује мекши став међународне заједнице када је реч о унутрашњим питањима. Учешће у мировним операцијама је драгоцено средство за постизање стратешких спољнополитичких циљева Србије. Развојем способности Војске и њеним учешћем у управљању кризама ван земље, Србија од корисника безбедносних услуга међународне заједнице (*security consumers*) прелази у круг земаља које извозе безбедност и ста-

билност у региону и свету (*security providers*). Преласком у групу држава које извозе безбедност, не само да стичете кредибилитет и престиж као држава, већ постајете и партнер, што је од непроцењивог значаја. Развијање партнерских односа са међународним организацијама и утицајним државама које учествују у овој делатности јесте императив за Србију. Њено укључивање у колективне системе безбедности гарантује стабилност и развој на принципима на којима се развијају државе чланице Европске уније. Будући да је најважнији спољнополитички циљ Србије чланство у Европској унији, веће и савршене учешће Војске Србије у мултинационалним операцијама УН и Европске уније може послужити као драгоцен интеграционо средство на путу ка испуњавању критеријума за пријем у ову међународну организацију.

Када је реч о учешћу Војске Србије у мултинационалним операцијама, изграђена је солидна основа за даљи развој капацитета. Успостављен је правни оквир, унапређене су могућности и ресурси Центра за мировне операције, процедуре, упутства и обучен је оптималан број лица. Главни критеријум који ће утицати на доношење одлука о врсти и обиму учешћа Војске Србије у мултинационалним операцијама у наредном периоду јесте изражена политичка воља у земљи. Постизањем консензуса главних политичких партија у земљи по овом питању створиће се предуслови за повољније решавање других ограничавајућих фактора за учешће у мултинационалним операцијама, као што су измена и допуна нормативно-правне регулативе, обезбеђење финансијске подршке за учешће у мултинационалним операцијама, доношење правовремених одлука о ангажовању у мисијама и развијање способности Војске Србије да унапређује своје капацитете за учешће у мултинационалним операцијама.

Активно учешће Војске Србије у мировним операцијама је обавеза и неминовност коју намећу савремени међународни, пре свега безбедносни односи, и која произилази из чланства Србије у УН и другим међународним и регионалним организацијама и иницијативама. Осим тога, ангажовање припадника Војске Србије у мултинационалним операцијама и међународним безбедносним снагама важан је елемент спољне политике Републике Србије, који увелико доприноси да се она у односима са државама чланицама НАТО-а и Партнерства за мир третира као равноправан партнер у очувању мира и стабилности у свету, што се на међународном нивоу изразито цени и од чега Србија може имати конкретне користи.

Имајући у виду негативно искуство из 90-их година прошлог века, врло је важно да је Србија изашла из ере изолационизма, извукла поуке и кренула напред у корак са светом. Прелажење из круга земаља принуђених да користе безбедносне услуге међународне заједнице у круг земаља које пружају добре услуге вредно је поштовања.

Околности су се промениле и у 21. веку мисија одбране матичне територије губи на значају, а мултинационалне операције за армије појединих земаља постају прва мисија. Кључна реч је интеграција у сваком смислу, па и безбедносном.

Учешће Војске Србије у мултинационалним операцијама има сврху и перспективу. Сваки припадник Министарства одбране и Војске Србије који је тренутно ангажован у некој мировној операцији УН доноси више користи својој држави од било каквих политичких изјава и декларативних опредељења. Зато је потребно што пре схватити да период у којем живимо захтева наше потпуно укључивање у европске и светске интеграционе процесе, а да је учешће у мултинационалним операцијама важна и незаобилазна карика у том процесу.

Литература

1. Повеља Уједињених нација, Сан Франциско, 26. 6. 1945.
2. Уставна повеља Државне заједнице Србија и Црна Гора, Београд, 6. 12. 2002.
3. Стратегија одбране Државне заједнице Србија и Црна Гора, Београд, 18. 11. 2004.
4. Закон о учешћу професионалних припадника ВСЦГ, особља цивилне заштите и запослених у органима управе Савета министара у мировним операцијама и другим активностима у иностранству, Београд, 22. 12. 2004.
5. Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије, Београд, 26. 10. 2009.
6. Извештај о учешћу професионалних припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним операцијама УН, Центар за мировне операције, Здружена оперативна команда, Генералштаб Војске Србије
7. Ђорнаков, П.: Искушења колективне безбедности, *Одбрана*, бр. 17.
8. Срећковић, Р.: Кроз двоглед војног посматрача, *Одбрана*, бр. 17.
9. Лазаревић, И.: Искуства из посматрачке мисије УН УНМИСЕТ у Источном Тимору, *Билтен рода АБХО*, бр. 15
10. Станојевић, Д.: Допринос очувању мира, *Одбрана*, бр. 31
11. Баточанин, С.: Хуманитарна драма у Чаду, *Евроатлантска ревија*, бр. 11
12. Ђокић, С.: Моја Африка, *Одбрана*, бр. 3
13. Ђокић, С.: Срце Африке – у срцу, *Одбрана*, бр. 100
14. Мутовцић, Р.: Помоћ срцу Африке, *Одбрана*, бр. 93
15. Мутовцић, Р.: Под заставом Србије – у Африци, *Одбрана*, бр. 103
16. Мутовцић, Р.: Све похвале за српске мировњаке, *Одбрана*, бр. 137
17. Миладиновић, З.: Пун учинак, *Одбрана*, бр. 126
18. Миладиновић, З.: Партнери у мисији мира, *Одбрана*, бр. 145
19. Милојковић, Г.: Група за евакуацију ваздухопловима, *Одбрана*, бр. 8
20. Копуновић, Б.: Потврда високог угледа, *Одбрана*, бр. 85
21. Николић-Ђаковић, Т.: Џунгла је била најгора ноћна мора, *Блиц*, 6. 6. 2008.
22. Радивојевић, Ј.: Србија у мировној мисији у Чаду, *Евроатлантска ревија*, бр. 11
23. Савић, С.: Између севера и југа, *Одбрана*, бр. 40
24. Апостоловски, А.: Ватрено крштење српских мировњака, *Политика*, 19. 5. 2011.
25. Миљевић, Б.: Допринос миру на подељеном острву, *Одбрана*, бр. 134
26. Галовић, М.: Највећа логистичка операција Војске Србије, *Политика*, 29. 11. 2012.
27. www.vs.rs
28. www.mod.gov.rs
29. www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmisset/background.html
30. www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/onub/background.html
31. www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/facts.shtml
32. www.un.org/en/peacekeeping/missions/monuc/background.shtml
33. www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/facts.shtml
34. www.un.org/en/peacekeeping/missions/unoci/facts.shtml
35. www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficyp/background.shtml
36. www.un.org/en/peacekeeping/missions/unifil/background.shtml